

EVIAN - REFLEKSJONER

av

ODD KVAAL PEDERSEN

Det Lutherske Verdensforbunds femte generalforsamling, som av politiske grunner og i siste liten ble flyttet fra Porto Alegre, Brasil til den idylliske turistbyen Evian på den franske siden av Gengersjøen, vil gå inn i kirkehistorien av to grunner:

1. Møtets ekumeniske karakter. Med en liten omskrivning av den amerikanske teologiprofessoren dr. Kent Knutsons ord kan man si at Evian-møtet betød slutten på motreformasjonen og den mest representative bekreftelse på at det er gitt grønt lys for en ny æra med samtale og samarbeid.

2. Møtets understrekning av det sosial-etiske aspekt. Spørsmålet er ikke lenger hvorvidt man i de kristne kirker skal beskjefte seg med politikk, men hvordan man på beste måten kan bidra til å skape en mer rettferdig verden.

Begge disse punkter er betydningsfulle for den kristne verdensmisjon, og det er naturlig at man i en sammenheng som denne legger vekt på disse to punktene.

Av interesse, men vesentlig bare for de misjoner som samarbeider nært med Det Lutherske Verdensforbund, er den strukturendring som man har foretatt innen Verdensforbundets organisasjon, og som har medført at Kommisjonen og avdelingen for verdensmisjon (Commission and Department on World Mission) er blitt slått sammen med andre kommisjoner og avdelinger til en Kommisjon for kirkelig samarbeid (Commission on Church Cooperation).

Det siste punktet har vakt en del diskusjon i Norge, og både før, under og etter generalforsamlingen har enkelte uttrykt frykt for at navnforandringen ville føre til at misjonen ville miste sin sentrale plass. Som kjent var kommisjonen for verdensmisjon (CWM) en direkte fortsettelse av det arbeid som på sentralt

luthersk hold ble tatt opp under og etter krigen for de såkalte «orphaned missions», det vil si misjoner som på grunn av krigen ble avskåret fra sine hjemland, og som derved ble helt eller delvis avskåret fra å kunne yte sine søsterkirker i misjonenes tradisjonelle virkeområder den assistanse som de hadde gitt under normale forhold.

Utviklingen etter krigen, og ikke minst i forbindelse med kirkenes selvstendigjøring, skapte et behov for en koordinerende instans — ja, mer enn det: det viste seg at man etterhvert følte behov for et samarbeidsorgan som kunne ta opp og lede tiltak som én misjon ikke kunne makte alene. Ett eksempel er utbyggingen av Det Lutherske Verdensforbunds kringkastingstjeneste, med hovedstasjon i Addis Abeba.

CWM har imidlertid hele tiden vært en geografisk orientert enhet innenfor Det Lutherske Verdensforbund, den skulle bistå kirker og misjoner i Asia, Afrika og tiliggende øyer. Den var således ikke, som tilfelle ble med den tilsvarende kommisjon innen Kirkenes Verdensråd, gitt noe verdensomfattende ansvar for misjon og evangelisering.

Imidlertid har de nyere oppfatninger av kristen misjon gjort seg stadig sterkere gjeldende også innenfor Det Lutherske Verdensforbund, og enten man liker det eller ei, er det et faktum at ordet misjon har en bi-klang — hos noen forbindes det med en tid da misjonene, med rette eller urette, ble oppfattet som åndelige kolonisatorer: verden tilhørte på en helt selvfølgelig måte vesten, og målet for misjonen var å gjøre misjonsmarkene modne for innlemmelse i kristenheten — det kristne Europa og Amerika.

Forlengst er den oppfatning alminnelig akseptert at misjon ikke tilkommer alene noen få kirker i den rike del av verden som lengst er blitt preget av kristen tro og tanke. Å kunne drive misjon er et privilegium som tilkommer alle kristne kirker. Særlig er denne tankegang videreført og poengtert i biskop Lesslie Newbigins tanke om «six continents» — en misjonstenkning som naturlig fører til at misjonsmarken ikke lenger kan markeres med geografisk adskilte «mørke» og «lyse» områder. Misjonsmarken er hele verden. Fremdeles gjelder det for misjonen å være gren-

seoverskridende, men grensene er ikke bare — kanskje ikke en gang først og fremst — geografiske. Grensen mellom tro og vantro går gjennom verdensdeler, gjennom nasjoner, gjennom sosiale grupper, kanskje endog gjennom ett og samme individ.

Hvis disse tankene er de sentrale beveggrunner når Det Lutherske Verdensforbund erstatter sin gamle enhet — CWM — med en ny, med det mandat å ta seg av kirkelig samarbeid, betyr det altså ingen avskaffelse av misjonens anliggende, men snarere en understrekning av hvor vidt og bredt begrepet favner, hvor vesentlig og hvor sentralt misjonens anliggende er i hele kirkens liv. Den følelsesmessige motstand mot ordet misjon som også er kommet til uttrykk, skal man likevel ikke se bort fra. Jeg tror ikke det er helt galt å gjette at de representanter for de «unge kirker» som i Evian gikk så sterkt inn for å beholde ordet misjon, er mindre representative enn man gjerne vil tro. Ikke minst den ungdom som politisk blir seg stadig mer bevisst sine krav som rimelige og berettigede, har et helt annet forhold til misjonene enn de eldre og misjonær-influerte. De yngre synes ikke de har så mye å takke for, de mener — og til dels med rette — at hva de europeiske kirker og misjoner har gjort for dem som medmennsker og som medkristne er forholdsvis beskjedent i relasjon til hva disse kirker i årenes løp kunne ha utrettet for sine søsterkirker, dersom de virkelig hadde villet. Mange unge kristne i «den tredje verden» ser på den gamle kristenhet som moralsk sett ynkerdig — åndelig dorsk og politisk feig og ettergivende.

Når de gamle kirker likevel tror seg å ha en misjon og søker å realisere denne tro i en økende virksomhet som faktisk bærer mer preg av kirkelig samarbeid enn av «misjon» slik pionéerene oppfattet ordet, er det konsekvent både rent medmenneskelig og logisk å bevare misjonens anliggende i en kommisjon som rent navnlig gir uttrykk for hva som egentlig foregår og som heller ikke hva navnet angår, virker støtende.

Og forøvrig — når det gjelder selve realiteten i saken, nemlig understrekningen av misjonens sentrale anliggende — så er det antagelig blitt klarere som en følge av navnforandringen og den diskusjon som foregikk i forbindelse med den.

Det ekumeniske aspekt ble markert allerede åpningsdagen i Evian. Under åpningsgudstjenesten var lederen for Vatikanets sekretariat for fremme av kristen enhet, kardinal Willebrands, og den stedlige, romersk-katolske biskop blant tilhørerne. Av plasshensyn ble også det lutherske kirkemøtets åpningsgudstjeneste lagt til byens romersk-katolske kirke.

Man griper seg i å bruke den slitte floskelen — at dette ville ha vært utenkelig for bare noen få år siden. Men man gjør antagelig rett i å reflektere en smule over den utrolige åpenhet og vilje til samtale og samarbeid som er kommet til de siste 5–10 årene, noe som først og fremst skyldes virkningene av det annet Vatikankonsil, men også i høy grad de protestantiske kirkers ærlige, ekumeniske vilje.

Kanskje står man i dag overfor ekumeniske utfordringer som virker ganske annerledes radikale enn dem man tradisjonelt har vært opptatt av. Ett av stikkordene er «sekulær-ekumenisme», som delvis og positivt oppfattet uttrykker en lengsel mot en «enhet» som skyver det ytre, organisasjonsmessige i bakgrunnen for en felles kristen vilje til å gå helt opp i medmenneskets eller medmenneskehetens situasjon, fremfor alt konfrontert med den altoverskyggende utfordring som den «tredje» og bunn fattige verden representerer, men også i de medmenneskelige problemene som vi er vitne til i vår egen del av verden, hvor nøden kanskje er en smule mer fornem, men allikevel følelig.

Imidlertid, selv om disse og andre aspekter i forbindelse med den ekumeniske utvikling ble drøftet i Evian, var det likevel den nye tilnærming mellom den romersk-katolske og den lutherske kirke som fanget oppmerksomheten. Når det gjelder relasjonene mellom våre romersk-katolske medkristne og de lutherske, ble det så avgjort skrevet kirkehistorie i Evian.

I sitt bredt anlagte foredrag under kirkemøtet roste kardinal Willebrands lutheranerne for den interesse og åpenhet de hadde lagt for dagen når det gjaldt ekumenikken.

Her siktet han til det studiearbeid og de mange luthersk-katolske samtaler som har funnet sted siden Det Lutherske Verdensforbunds generalforsamling i Helsinki 1963.

Om Luther uttalte kardinalen at ingen i dag betvilte at reformatoren var en ærlig mann og et dypt religiøst menneske. Han nevnte at Vatikankonsilet hadde tatt opp og drøftet en rekke av de spørsmål som opprinnelig var reist av Luther. Videre beklaget han den form presentasjonen av Luthers anliggende hadde fått i en rekke romersk-katolske publikasjoner — noe som neppe hadde bidratt til økt forståelse — og han understreket særlig den betydning Bibelen hadde hatt for Luther og den lutherske kirke. Han måtte fremdeles si at han var såret over de voldsomme utfall Luther var kommet med overfor paven, men kardinalen antok at også mange lutheranere beklaget deres ordlyd i dag.

Et annet vesentlig moment i kardinal Willebrands foredrag var hans innrømmelse av at de senere romersk-katolske dogmer — i forbindelse med Jomfru Maria og pavens autoritet — hadde gjort det vanskeligere på mange måter. Og her kan man vel ikke annet gjøre enn å slutte seg til kardinalens ønske — at Guds ånd må få virke til en løsning som tjener hele kirken.

Ellers uttrykte kardinalen seg optimistisk om de samtaler som foregår omkring alterets sakramente, og håpet at kristne fra de to konfesjoner kunne samles om det i seg selv enhetsskapende nattverdsmåltid.

Man kvier seg en smule for å begynne å kommentere uttalelser som disse, de er enestående i nyere europeisk kirkehistorie — eller kanskje rettere: de er enestående fordi det er en kardinal, med all den autoritet som tilligger hans stilling, som har sagt det.

Imidlertid bør man notere seg at samtidig med at såpass meget ble sagt, var det ikke antydning til ekumenisk svermeri i kardinalens formuleringer, eller overdreven høflighet av hensyn til vertsskapet. Kardinal Willebrands ord er særlig betydningsfulle fordi de er sagt mot en bakgrunn av realisme: lederen for Vatikankans sekretariat for fremme av kristen enhet gjorde det klart at det fremdeles var dype meningsforskjeller og at det ennå var langt fram til det endelige mål. Vanskelighetene skulle imidlertid ikke stanse dialogen, men utfordre den.

Kanskje kunne man si at den norsk-amerikanske teologi-profesoren, lederen for Wartburg teologiske seminar, dr. Kent Knut-

son, var en smule mer romantisk i sin utleggelse av de ekumeniske aspekter, f. eks. uttalelsene om et konsil som omfattet alle kirker! Men sett i forhold til den sære holdning som ofte kommer til uttrykk overfor det ekumeniske engasjement i enkelte lutherske kretser, den totale mangel på tro og begeistring i forholdet til et sentralt kirkelig anliggende, trenger vi kanskje ett og annet som kan anspore fantasien og få oss til å tenke glad om ekumenikk. Dr. Knutsons foredrag er ment som et bidrag til dette.

Det ekumeniske engasjement gikk imidlertid ikke bare til «høyre». Særlig i betraktning av at man hadde tenkt seg generalforsamlingen lagt til Latin-Amerika, hvor de charismatiske retninger, ikke minst pinsebevegelsen, har hatt en bemerkelsesverdige fremgang, syntes det viktig at man kom på talefot med denne kirke. Dette anliggende var fremdeles aktuelt selv om kirkemøtet ble flyttet til Evian, men selvfølgelig var situasjonen en litt annen når man ikke hadde den helt nære kontakt med disse bevegelser som man ville ha hatt i Brasil.

Når det gjelder Det Lutherske Verdensforbunds sosialetiske engasjement kan man si at Evian kom til å bety meget, om det enn ikke innfridde forventningene hos dem som hadde håpet på en helt «revolusjonær bevisstgjøring».

Et radikalt og dristig opplegg ble gjort av den lutherske ungdommen som var samlet til en omfattende «teach in» i Evians naboby Thonon før selve generalforsamlingen begynte. 30 av de unge gikk senere inn som delegater ved generalforsamlingen med full tale- og stemmerett, og selv om noen av deres mest vidtgående forslag — som f. eks. hjelp til frigjøringsbevegelser — bare ble delvis imøtekommet, kom de unge likevel til å bidra effektivt til at verdensmøtet markerte sin posisjon. Ikke i første rekke med radikale uttalelser, men bl. a. ved en anbefaling som kombinerer de to aspekter vi har vært inne på i denne artikkel — det ekumeniske og det sosial-etiske. På ungdomsdelegatenes initiativ ble det i generalforsamlingen fremmet og vedtatt et forslag om at man skulle støtte erkebiskop Dom Helder Camaras kandidatur til Nobels Fredspris for 1970.

Erkebiskopen tilhører ikke de mest radikale i sitt hjemland. Ulikt dem som følger i gerilja-presten Camilo Torres' spor og ikke ser annen utvei enn å melde seg til tjeneste i partisan-krig, holder Dom Helder Camara fast ved ikke-vold. I det desperat fattige Nordøst-Brasil har han fremstått som leder for den kirkelige opposisjon mot det brasilianske regime, og rent symbolsk har han klargjort sin solidaritet bl. a. ved å gi avkall på en rekke av de privilegier som tilkommer hans høye stilling.

Når det gjelder politisk pregede uttalelser var Evian prinsipielt sett klar nok. Man ønsket å protestere mot krenkelse av menneskelige rettigheter — hvor de enn forekom. Imidlertid var man tilbakeholdende når det gjalt å nevne navn på problemområdene, ut fra den tankegang at de som representerte kirken i disse områder ville få det enda vanskeligere å «sameksistere» om de kom hjem fra et møte som hadde fordømt deres regimer. Man kan diskutere hvorvidt en slik fremgangsmåte er riktig, den er i det minste ment som et forsøk på hensynsfullhet. Og neppe noen er i tvil om hvem uttalelsene sikter til, selv om navn er utelatt.

Bare i ett tilfelle *måtte* man være helt konkret. Det gjaldt Brasil hvor man jo hadde angitt politiske grunner for å sende atterbud til vertskirken.

Ellers bør det noteres at den avdeling som steller med kirkelig hjelparbeid i sin rapport til generalforsamlingen, understreker at hjelpen må ytes uten paternalisme, og at sammen med hjelpetiltakene må det finne sted bestrebelser på å skape mer rettferdige politiske ordninger. Hensikten er altså ikke utelukkende veldedighet, nøkkelordet er rettferdighet.

Det Lutherske Verdensforbunds nye president er finnen dr. Miko Juva. Det knyttet seg en del spenning til valget fra begynnelsen av, fordi man ventet at det kanskje ville bli en president fra Asia, Afrika eller Latin-Amerika ved denne generalforsamlingen.

Dr. Juvas eneste motkandidat, Den norske kirkes primas, biskop dr. Fridtjov Birkeli hadde også på et tidlig tidspunkt uttalt

at han ville søke å påvirke generalforsamlingen slik at man fant en skikket kandidat fra «den tredje verden». Også LVF's daværende president, norsk-amerikaneren og kirkepresidenten dr. Fredrik A. Schiøtz, gjorde kjent at han ville foreslå for nominasjon en mann fra «den tredje verden» som sin ettermann.

Imidlertid lyktes ikke disse bestrebelse, og av de to kandidater ble den finske professor i kirkehistorie, tidligere professor i profanhistorie, og tidligere formann i Det finske misjonsselskap, og leder for Finlands liberale parti (med mere) valgt.

Hvis jeg skal foreta noen oppsummering fra Evian må det selvfølgelig bli en oppsummering som bærer preg av at jeg så og opplevde det hele fra pressebenken, og det betyr i høy grad presserommet hvor man under møter som disse har nok med å holde styr på den overveldende skriftelige informasjonsmasse som tilflyter «desken».

Jeg tror at dette ansikt utad er en vesentlig sak for Det Lutherske Verdensforbund, ja, for enhver kirkelig sammenslutning. Man er sendt til verden, og verden er i høy grad avisenes oppslagssider. Sammen med radio og fjernsyn preger avisene nåtidsmennesket mer enn det er hyggelig å tenke på for en medansvarlig.

Det er blitt litt av en frase blant norske kirkemøtedeltagere å beklage seg over «pressen», man karakteriserer den som «sensasjonshungrig» og nærmest en smule billig.

Dette er en farlig holdning for kirkens folk å innta. I Norge har kirken en høyst privilegert adgang til det tidens torv som moderne massemedia er. De bør benytte det, vel vitende om at et torv ikke tilbyr den samme trygghet som den vernede katedral eller institusjon. På det tidens torv som de moderne media er, gjelder det samme som i sin tid gjaldt f. eks. Frelsesarmeen på storbyens gater og streder. Man måtte ha noe å meddele som hadde nyhetens interesse. Og rett forstått: kirken skulle jo alltid ha noe å fare med som hadde en liflig nyhetens interesse: evangelium.

Et luthersk kirkemøte har ofte tendens til å tape noe av sin verdi fordi deltagerne — og det gjelder også flere av de norske —

ikke er tilstrekkelig innstilt på å kaste seg ut «på tidens torv», men går rundt og er engstelige for hva man måtte si «der hjemme». I så måte er deres nødsanliggende å sammenligne med enkelte øst-europeiske kirkeledere som stadig må skjele til returbilletten – og ny utreise. Men et slikt «nødshensyn» er ikke legitimt i Norge, og hvis noen hevder at det er legitimt, har de stemplet sine kirkepolitiske motstandere på en måte som – hvis stemplet er riktig – plasserer dem i nærheten av det man forbinder med åndsdictatur.

Det er vesentlig for meg å få understreket dette – fordi vi innenfor den lutherske tradisjon, og utenfor, lever i en tid med rike ekumeniske muligheter som bare kan stimuleres ved at man med stor frimodighet opptrer på «tidens torv».

Hva som nå er viktigere enn noensinne er en fri flom av informasjon som både kan virke inspirerende og korrigerende. Som dr. Juva understreket, blir dette en av de meget viktige oppgaver i årene som kommer.